

ПРИЧА „ДНЕВНИКА“

Доротеја

Снежана Ћосић

Изгубљен у пустињи, може само звезду да прати. Нептун ноћас, на таласу од соли, шаље клупко Венери да јој пресече пут, ако успем да заспим, исти сан ће ме опет пробудити.

Скинула је наочаре и протрљала очи, сад су звезде, које је брижљиво исцртавала по карти у боји ноћног неба, почеле да трепере услед далековидости. Скрнула је поглед и загледала се у огромно платно испред себе.

– Само да га сретнем, да лице више не буде у измаглици. – Прошапутала је, док је оштрим потезима леве шаке одвезивала белу мараму са главе. Коса јој је још увек била мокра од предвечерњег купања у заливу, па неколико капи, успут скупљајући зној са лица, формираше једну већу кап која јој, право са браде, паде посред карте. Пожурела је да марамом покупи течност али узалуд, папир ју је већ упио. Гледала је како се звездани путеви лагано спајају са ноћним небом и како сада со, оставља беле трагове по њој.

Запалила је цигарету и нервозно угризлу доњу усну. Мирис дувана се мешао са свежим морским ваздухом који је обилато долазио кроз отворене прозоре. На мах, би се кроз њихов испреплетан мирис провукао мирис боје и терпентина. Имала је утисак да јој атеље виси у ваздуху и она, заједно са њим.

Цела ова година чекања, откако је први пут прочитала знак на небеским стазама да ће срести оног кога сања, јој се чинила баш као у лаганом ветру. Дубоко у себи је осећала тај сусрет без да је гледала у небо, без да је сан о њему држао будном.

Београд је претио да је угуши када је, преко пријатеља из студентских дана, уследио позив од игумана за осликавање мале цркве на источном делу Крита. Није јој требало много да пристане. Износ који је добијала као предујам за посао од, по њеној процени, годину до годину и по дана, је био довољан да исплати сва дуговања која је имала и која су јој представљала огромну главоболу. Уговор за коришћење атељеа јој је истицао те позив није могао доћи у бољем тренутку.

Помисао, да на неком усамљеном месту проведе минимум годину дана, јој је на тренутак деловала донекле застрашујућа, али безизласност ситуације у којој се нашла је одагнала страх, па се без много премисљања спаковала и кренула на пут.

Атеље се налазио унутар црквене куће у самом селу Плака. Од њега до цркве је водио узак пут који је она готово сваког дана прелазила погледа упртог преко треперавих таласа ка Спиналонги, која се видела у даљини. Понекад јој се чинило, да се између шума таласа, провлаче запознајући гласови губаваца. У таквим тренуцима мир би јој дуго био нарушен, а поглед јој је бесциљно лутао по унутрашњим зидовима цркве.

Крит је у њој, откако је стигла, појачавао таленте које је иначе неговала, тако да се црква сама од себе осликавала. Имала је утисак да јој неке чудне силе воде промисао, док су јој табани увек мало лебдели од земље. Понекад јој се дешавало, да уђе унутра са једном замисли коју је дуго разрађивала, а како радови одмичу испод њене руке се појављивала нека сасвим другачија слика, и то она коју је дуго, ни сама не зна колико, носила дубоко у себи а које није била свесна.

Дане је мерила количином соли потрошеном у њима, те јој ноћи беху сузно слане. Сан, који је први пут уснула на свој осамнаести рођендан и који је у њој остао урезан као година у дрвету, почео је да је прогања. Баш као и коњаник из сна кога никако не може да види лице, само осећа његову жељу да је стигне док босонога трчи преко пустиње.

Фреске су све више добијале на својој пуноћи како су дани одмицали, само јој је лик арханђела Гаврила сваки пут измицао. Његову постојаност, крепост, послушност, љубав према богу и безгранично поверење је тако живо осећала, али четкица се није дала свести у те линије. Сан јој је отуда постао важнији, имала је утисак да ће јој баш то лице, које је тако дуго прати, бити, па макар окосница, за оно које је желела да остави на зидовима цркве.

И звезде су почеле да јој се мешају у живот. Док их је у Србији само доконо исцртавала, играјући се са променама боје ноћног неба у годишњим добима, на Криту су почеле да јој причају. Разазнавала је чак и њихов шапат. Није се много обазирала на чињеницу да никада није проучавала астрономију, али сам осећај, да их, откако зна за себе, исцртава са научном прецизношћу јој је довољно пружао осећај сигурности па је, из тога, почела да им верује.

Уосталом, тај позив, који је уследио к'о из ведрога неба, и то онда када јој је посао био најпотребнији, игуман кога још увек није видела, и да јој новчани износ нису редовни стизали као и црквени помоћник Атанасије, који је сачекао и дао кључеве и кратка упутства, мислила би да је све само сањала. Небо је било саучесник у сваком кораку на земљи који би направила, то јој је доносило мир и давало подстрек за остварење онога, што је носила у себи.

Тако се у њу уселила и мисао, да је питање дана када ће се срести са оним кога сања, и који покушава, веровала је, да је пронађе.

Протегла се на столици, коса јој је већ била уштиркано од соли сува, њен мирис, у тренутку када јој је прамен прешао преко лица, додатно јој је раширио ноздрве. Осећала се као животиња која вреба из заседе, само што њен плен није био нешто што треба споља да наиђе, она је покушавала да улови сопствени сан.

Погледала је кроз прозор, ка месецу који је лагано тону у море и гласно изговорила:

– Време је. ■

ИНТЕРВЈУ: НЕНАД ОСТОЈИЋ, ДУГОГОДИШЊИ ДЕКАН АУНС

Уметност могућег

Професор мр Ненад Остојић на Академији уметности у Новом Саду радио је пуне 33 године, између 1977. и 2010. и у том периоду прошао је сва наставничка звања, од доцента до редовног професора на предмету Тонски слог. Као декан водио је Академију током девет двогодишњих мандата, од 1986. до 2004. да би од 2007. до одласка у пензију био и председник Савета АУНС.

● Академија уметности сутра, 22. априла, обележава 50 година постојања. У којој мери је у тих пола века оно жељено и остварено?

– Из перспективе високих уметничких школа, које баштине вишевековну традицију, 50 година и није много, али за средину у којој је Академија уметности у Новом Саду стасавала и оне који са њом деле већи део свога уметничког и укупног животног века – то је сасвим довољно дуг временски период не само за сумирање оствареног, него и као утемељујући ослонац амбициозног пројектовања будућег развоја! А и почело је са великим амбицијама: иницијатори оснивања Академије, композитор Рудолф Бручи, театролог Божидар Ковачек и сликар Миљивоје Николајевић, нису, наиме, желели да у Новом Саду заживи само још један нови пункт високошколског формирања уметника, него да се у отвореном

Фото: Б. Луцић

● Да ли је и шта у протеклих 50 година рада Академије могло и можда морало боље?

– Поменути друштвене околности су дефинисале и простор оног што је могло бити и мислим да је он максимално преточен у остварено, те потврђен деловањем бројних ликовних, примењених, драмских и музичких уметника који стварају запажено успешне и самосвојне уметничке, научне, или педагошке каријере не само у простору наше културе, него и много шире. Они и чини протеклих пола века Академије уметности. Оно, пак, што би морало бити боље је, по мом дубоком уверењу, непостојећи простор, јер да је нешто морало бити – то би и било! Мислим, дакле, да ништа није морало бити боље, а да су већ поменути материјално/просторни услови деловања АУНС могли, а надам се и да ће у допледно време и бити још бољи.

● Низ је пројеката обележило рад Академије кроз историју, али су нама, који то посматрамо са стране, пре свега у фокусу Академско позориште „Промена“ и Камерни оркестар Camerata Academica. Шта бисте Ви још издвојили?

– И „Промена“ и Camerata Academica, али и Салашарско позориште (Tanyszinház), те Симфонијски оркестар и Мешовити хор представљају ансамбле који чине већ поменути креативно активни простор уметничке продукције, односно комуникације са окружењем у коме Академије уметности делује. Њему припада и Галерија АУНС, чијим, не тако давним, отварањем је успостављено респектабилно ново присуство Академије уметности у културном животу Новог Сада и омогућено креативно сучељавање и са ширим кругом поклоника ликовних и примењених уметности. Изузетно је значајно подсетити да је Академија и стедиште научног сагледавања уметности, те да, од 2013. године, издаје научни часопис „Зборник радова Академије уметности“, који редовно излази једанпут годишње и којим је Академија самосвојно присутна и у области научног представљања укупног простора уметности.

● Шта бисте данас, када времена поново нису баш наклоњена уметности, саветовали колегама педагозима, али и младим уметницима?

– Наклоњеност, или ненаклоњеност времена, односно друштвених околности јесу нијансирајући, али не и битно одређујући параметри уметности. Верујем, стога, да је за све који уметност осећају као сопствено природно окружење – без обзира, дакле, са које стране универзитетске катедре се налазе и да ли су више, или, мање млади – изузетно битно да управо у свом времену, једином које и имају, препознају и што потпуније уобличи сопствено виђење оног делића космоса чије име је УМЕТНОСТ. Савет би, стога, био: не заборавите да је тренутни тренутак једино време које истински имамо и да управо у сваком тренутном тренутку уобличавамо и траг у времену прошлом и нови корак у време будуће.

Мирослав Стајић

Студенти знају

● Академија је једна од оних високошколских установа чија диплома, поготово данас, не може да гарантује посао, а камоли добру зараду. Припремају ли се довољно млади уметници за тренутак када ће напустити помало заштитничко окриље АУНС и суочити се са стварним светом?

– Чињеница је да већ поодавно живимо у времену у којем његово величанство *НОВАЦ* настоји да у свој јарам упрегне укупне људске ресурсе. Верујем да уметност, односно укупни простор културе има највећу потребу да се томе одлучно одупре. Овим питањем додирнули сте раван која, управо стога, никада није била одлучујуће релевантна за студије уметности. Онај ко очекује да му факултетска диплома одмах по дипломирању гарантује запослење и добру зараду – не уписује студије уметности. У праву сте, дакле, да Академија припада високошколским институцијама чијом дипломом није гарантовано ни радно место ни добра зарада, али студенти то знају и стога их није ни потребно припремати за „суочавање са стварним светом“.

културном простору, оснивањем нове универзитетске институције, успостави уметничка ШКОЛА која ће сопствени идентитет градити на искуствима и традицији најзначајнијих светских уметничко/педагошких центара, али и бити креативно активан простор уметничке продукције. Око тих утемељујућих упоришта окупљале су се и прва и све потоње генерације наставника и сарадника, а резонантно с њима, уз нијансе генерисане и профилисане општим друштвеним околностима, пулсира живот Академије и свих протеклих 50 година. Мислим, стога, да је основна суштина жељеног и остварена, а да је неостварено присутно у домену материјално/просторних услова деловања Академије. И они су из године у годину побољшавани, али још увек нису на нивоу који би омогућио пуни размах и педагошког деловања и уметничке продукције Академије уметности.

ПРИЧА О КЊИГАМА

Романописци, није забрањено сањати

Пише: Ђорђе Писарев

Не морају баш сви (романо)писци да имају тако моћну визију и да им се потрефе Алиса иза огледала (Керол), Дороти однета ураганом у земљу чаробњака из Оза (Френк Баум), не морају баш сви да осмисле “децу поноћи” (Ружди), или Макондо у коме сто година пада киша, а јата лептира узносе Ремедиос (Маркес) али, и да би постојали један Ђоковић или Федерер мора да постоји бар стотину врхунских, савршених тенисера, да бисмо имали Ајфелов торањ морају пре тога да буду изграђене стотине сјајних грађевина, да буду исликане стотине стотине малих ремек-дела да бисмо добили, на пример, “Крик” Едварда Мунка. Да би постојало оних пар врхунских, немерљивих мајстора писања, мора да постоје на стотине оних готово савршених.

Добар део савремених романсијера или немају довољно маште и вештине или се не труде се баш превише, или су били ученици углавном погрешних тзв. индустријских професора креативног писања, па онај основни импут, пиши оно што си искусио, што је теби познато, подражавајући наравно да солидно познајеш сопствени језик и да знаш граматику, изнедри на стотине (хиљаде) реконструисаних “нових” романа, исписаних у првом лицу, а уколико и постоји наратор, обично се он претвара у јунака, тј. у личну причу самог писца који сем сопствених инхибиција из (сопственог) живота, а то сви у старту већ поседујемо, друго и нема па се онда уметничка визија - или да кажемо сан ? - заправо и не појављује.

Није довољно да јунак приповедач буде мало луд, или мало (више) инхибиран, или да има мање (више) среће у животу да би се то претворило у фасцинантну причу (књигу) која ће оставити белег у времену. Шта вреди што га је оставила вољена жена, шта вреди што он свој текст претвара у блабла трућање о новој глобалној историји, као да је један од оних више стотина прокламованих и “еманципованих” аналитичара, који о истинама (теорије завере) засипају са више стотина тв канала у непрекинутој какофонији мреже свеопштег ријалитија, али,

дефинитивно, звуцима и значењем које никакве везе са литературом (приче о Украјини и Израелу, нуклеарном рату који воде стогодишњаци којима до живота више и није стало, сукобу цивилизација тј. новим крсташким ратовима). Шта сте запели да нас прочишћавате, као ви знате нешто више од нас осталих, као, ви сте први међу нама који сте рођени, а бићете и први које чека неумитно ишчезнуће? Као, вас једине тишти бол за изгубљеним блиским особама, а нас не? Као, ви ћете морати да умрете, па сад плачете? А ми, као, не знамо шта је туга, бол и јад, па ћете ви, као литерарни животни тренери да нас упутите у чињенице живота? Немојте више само плакати и кукати, доста је тог сивила живота, јада и чемера: подарите нам бар један сан на тих пар стотина страница које сте измолили од издавача и штампара. Изненадите нас вештином, луцидношћу, а не само јадом и чемером, досадним привидом живота “из минута у минут”..

Изненадите нас сном који ми не умемо да исањамо, вештином и луцидношћу коју ми не поседујемо. Будите у земљи Оз, будите у већ некој пустињи са малим принцем, путујте у средиште Земље и борите се са Марсовцима, будите на Јупитеру, Аракису, Соларису, посетите острво дана пређашњег, живите у Софијином свету, дајте нови сан који ми не умемо да исањамо, вештином коју ми не поседујемо. Сањајте мало, ви врли романописци, немојте само преписивати (свој) живот!

Поспитте свет чаробним прахом, дугом офарбајте текстове, не морају баш све Приче да се баве (српском) трагедијом, набијањем на колац и бацањем у јаме, не морају да се баве прошлим и будућим ратовима, да преживљавамо увек изнова исте ужасе, навучени на патњу и тескобу, под јадном светлошћу Црног Месеца. Отпутујте, за промену, до Бетелгезе, посетите Станицу за лов китове, идите у планине лудила или уживајте у авантурама на неким далеким морима, само немојте упорно, изнова и изнова, преписивати живот. Не мора то одмах да буде Чаробни брег, он је већ исањан, али може неки нови Бели хотел, неки нови Атлас облака.

Убаците још понеког јунака у ваше приче-романе, има их колкогод сте ви способни да их измислите: колико уопште јунака може да стане на врх игле?

Снови, снови, а не само звона и прапорци! ■

ХОМО ПОЕТИКУС

Молила се врана Богу

Милица
Шпадијер

Молила се врана
Богу
Дај да могу
Све што могу

И да вребам и да пловим
И шта хоћу
Да уловим

Молила се Богу врана
Уплакана
Пуна рана

Ал Бог не да
Јер што створи
Мора тако да се бори

Молила се врана врана
Још сто ноћи
И сто дана

Од гаврана
Дај ми крила
Толико бих боља била

Дај лепоту
Од лабуда
И сва друга нежна чуда

Ал Бог не да мање мана
Оста врана
Само врана

из рукописа

СВИ МЈУЗИКЛИ УЈВИДЕКИ СИНХАЗА (2)

Љубав и бубашвабе

Агнеш Рафаи Телечки

“Књига о џунгли” редитеља Золтана Пушкаша изведена је 2005, као испитна представа студената Академије уметности Нови Сад. Представа води причу Киплинговог романа у џунглу великог града, где такође постоје разни „чопори“, жеља за моћ и искљученост другачијих од просека. На сцени нису биле животиње са људским карактеристикама, већ људи са врло очигледним животињским понашањем.

Крајем 2005. одржана је премијера мјузикла “Врли нови свет”. Драматизација Хакслијевог романа била је дело редитеља Виктора Нађа, а музику је компоновао Мађаш Варкоњи. Скоро четворостани наступ био је први мјузикл који није постигао већи успех. Не знам да ли је разлог за то била дужина, дистопијска тема или песме које су биле предугачке и не баш привлачне, али представа једва да је извођена једну годину.

Као компензација за претходни неуспех, 2007. Виктор Нађ режира “Rocky Horror show”. Овај мјузикл је настао као пародија на холивудске хороре Б продукције, зачињен суптилним иронијом на сладунаве тинејџ филмове. Наивна прича, више комична него страшна, кореографија пуна бесмислених и сувишних покрета, али публика се осећала добро и незаборавно забављала. Поред дивљења и признања публике, за поменути мјузикл су добили и бројне стручне награде, на пример, на 53. Стеријином позорију. Арон Балаж је добио награду за глуму, Илдико Лавро-Ђенеш за кореографију, а Ева Сендрењи за сценографију.

Публика је такође чекала скоро четири године на премијери “Чаробњака из Оза”, у режији Золтана Пушкаша (2011). Упркос често празној сцени, неонска светла и дим су створили позоришни спектакл, као и одевне креације које су одговарале модној ревији. Духовита кореографија (Ласло Бобиш) промешала је жанрове, као и музички композитори Андрес Маријано Ортега и Ервин Ереш. Био је то прави породични мјузикл.

Две године касније, 2013, изведен је “West side story”, поново у режији Виктора Нађа. Делу пуном друштвених тема и без хепиенда, редитељ није премештао радњу из америчких 50-их, али ипак је имао за циљ да је повеже и осврне се на сада и овде.

Након тога је уследило “Буђење пролећа” режији Золтана Пушкаша (2015). Музичка форма је створила илузију забаве и лакше долазила до шире публике. Представа је говорила о генерацијским разликама, лицемерима, генерацији изгубљеној у бесциљности и, наравно, буђењу сексуалних нагона. Главне улоге су тумачили студенти драме на мађарском, који су то поштено и добро одиграли.

Представа “Црни” у режији Жанка Томића (2017) настала је на основу драме Иштвана Балога, написане у 19. веку као реакција на побуну против Турака у Београду, касније познату као Први српски устанак. Текст је адаптирао Ференц Немет, а затим га је Роберт Ленард у потпуности претворио у акциони мјузикл. Колико год да делује смешно, ова ултраирионична ко-

медиа која се граничи са кичем, није била нимало наивна. Пуна је узбудљивих метафора, и оставља дубок утисак на гледаоца и визуелно и звучно.

Редитељ Золтан Пушкаш 2018. режира и авантуре Тома Сојера. У сценској верзији Роберта Ленарда, уместо адолесцентских подвала, наглашена је тема убиства. Била је то забавна, авантуристичка представа за младе којој је било лако препустити се. У размаку од само неколико дана, тада је премијерно приказан и мјузикл “Вентилатор” у копродукцији са Позориштем из Копра. Голдонијев класични текст режирао је Јака Иванц, а поука је била упечатљива: љубав је једина ствар која преживи и смак света. И бубашвабе наравно.

У историји Новосадског позоришта “Коса” је још једном играна као заједнички рад са Позориштем младих и Центром за развој визуелне културе. Представа се изводи у Позоришту младих, на српском језику, а песме су на енглеском језику. Текст популарног бродвејског мјузикла “формирао” је Роберт Ленард, према култном филму Милоша Формана.

“Слободолубац Бењовски” је 2022. режирала Маргит Гарајски. На основу дела Мора Јокаија, редитељка је сама написала сценски текст, користећи белешке и путописне мапе Бењовског. Музичко-песна представа романтичног тона није успела и брзо је скинута са репертоара.

“Виолиниста на крову” је, међутим, био велики милионик публике. Урађен је у копродукцији са Српским народним позориштем, у

режији Атиле Береша из Мађарске. Играо се на српском језику, а песме су се такође певале и на српском језику. Дивно, ванвременско дело, са посебним музичким светом и горко-слатким хумором. Мазел тов.

Прошле године премијеру је доживео и “Капетан Немо” у режији Золтана Пушкаша. Вернов класични роман адаптирао је Роберт Ленард, а стихови су такође били његове креације. Музику су написали Давид Клемм и Ервин Ереш. Рођен је савремени мјузикл, узбудљива прича која се дотиче и актуелних друштвених проблема. Представа ужива апсолутни успех код публике!

Пошто су мјузикли толико важни у животу ансамбла Новосадског позоришта, природно је било да се за прославу 50. рођендана премијерно изведе још један. “Било једном у Новом Саду” Андраша Урбана обилује најбољим песмама управо из овде поменутих мјузикла. У појединим деловима кориштене су оригиналне верзије песама, а у неким нове, направљене. Храбро, дрско, отворено, забавно, секси, узбудљиво, духовито, дирљиво, зачињено добром основном причом, захтевном кореографијом и беспрекорно отпеваним песмама. ■

